

ARXIU / RAFA GIL

Immigrants nord-europeus. Aquest col·lectiu s'ha adaptat poc i ha constituït el seu gueto.

Els colors de la immigració

L'arribada d'emigrants del tercer món ha creat un estat d'opinió que voreja l'alarma. Pocs en parlen, però, de dades, i dels emigrants, majoritaris, que vingueren abans.

Estem en el temps de les migracions. Tothom sembla opinar el mateix; excepte els experts. Sociòlegs, historiadors i demògrafs coincideixen a recordar que les migracions mai no s'han aturat i que constitueixen gairebé una constant en la història de la humanitat. Hi ha hagut, això sí, molts canvis dels punts de partença i de destinació; i Europa, que des del "descobrimet d'Amèrica" havia estat una font contínua d'emigrants s'ha convertit, no fa més de quaranta anys, en receptora. Acostumat a enviar milions de persones a tot arreu, el continent europeu reacciona amb estranyesa quan veu com arriben africans, turcs, asiàtics i americans a la recerca d'una eixida econòmica que no troben al seu país. Els mecanismes socials més amagats es disparen i el fenomen es converteix, agitat per un còctel

d'oblit històric, manipulació i simplificació, en una invasió.

Però Europa no és, ni de bon tros, la zona del planeta que més població rep. Unida estretament al sistema econòmic, tot i que moltes vegades com a element del més ínfim valor, la població tendeix a circular com la riquesa i el capital, en una clara imitació de la globalització que inunda el mercat. Els països d'on provenen els immigrants que arriben a Europa, com ara els del Magrib o Turquia, reben al seu torn població d'altres llocs, com el Kurdistan o l'Àfrica subsahariana. També, dins d'aquests territoris, els moviments del camp a la ciutat són constants i importants i també els que són provocats per guerres i conflictes polítics, com ara la guerra de Ruanda o d'Angola.

Però, potser la dada més oblidada són els milers d'europaus que, encara avui, surten cada any cap a Amèrica o Oceania.

Enmig del maremàgnium. La situació dels Països Catalans en aquest corrent continu ha experimentat un canvi bruscat en els últims deu anys. L'arribada d'immigrants ha baixat dràsticament però la seua procedència ha canviat molt. Les interpretacions oficials sobre el tema, també. Durant els anys seixanta l'arribada de centenars de milers de persones des d'Andalusia, Múrcia i Castella a Catalunya i al País Valencià era animada pel règim franquista i presentada com una conseqüència menor del procés de desenvolupament. Fer-se preguntes sobre les conseqüències socials d'aquest moviment de masses, sobre les repercussions que podia tenir tant en la identitat, lingüística i nacional, dels llocs d'arribada, o en la possible hipoteca de futur per als llocs d'origen, significava desafiar el règim. Els resultats del procés són ben coneguts: als Països Catalans hi ha un percentatge del 24% del total d'habitants que ha nascut en altres zones de l'estat espanyol (vegeu requadres a la p. 32). Les màximes concentracions es donen al Principat on, segons dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IEC), resideixen gairebé dos milions de persones que no hi han nascut. La concentració més important d'immigrants a Catalunya es va donar durant l'any 1975, quan el 38% dels residents,

ARXIU / RAFA GIL

Els marroquins, que són una minoria entre la població forana, són les principals víctimes de la política de "regulació". Tot i així ja han constituït colònies estables amb les seues tendes especialitzades i, fins i tot, tenen alguns col·legis en àrab al Principat.

ARXIU / CARMÉ PUÉRTOLAS

més de dos milions cent mil persones, havia nascut en altres llocs. Les conseqüències d'aquests moviments, considerats interns des del punt de vista estatal, ameren tots els àmbits, des del polític fins a l'urbanístic i condicionen en bona mesura la situació actual. Però si parlar d'aquesta migració va ser fins i tot un tabú durant molt de temps, més silenciosament es va desenvolupar entre els anys 60 i 70, un altre procés migratori, d'una qualitat molt específica.

Atrets pel sol i els bons preus, milers d'europaus es desplaçaven cap a les Balears, la Costa Brava i la Costa Blanca, primer com a turistes i ben prompte com a residents definitius. Sense tenir massa idea del lloc on anaven (l'editorial alemanya Polyglott va traure al mercat la setmana passada una guia de turisme sobre el País Valencià amb el títol de *Costa Blanca, Land Valencia*) els jubilats d'Europa es decidien a passar els últims anys al sol. És aquest, encara avui i amb molta diferència, el primer contingent de nacionalitat no espanyola als Països Catalans. Precísament són els europeus, especialment els britànics, els qui fan que en les enquestes de l'Institut Nacional de Estadística de Madrid, les províncies de Balears, Alacant i Girona tinguen els percentatges més alts de població estrangera. L'arribada dels europeus no va despertar mai cap recel, tot i que molt sovint es realitzava de manera totalment il·legal, i que en determinats llocs d'Eivissa o Mallorca o de pobles de la Marina com l'Alfàs, arribava a percentatges superiors al de la població nativa. Els nord-europeus, una mica recelosos de l'entorn, formaven els seus guetos particulars, amb diaris i escoles inclosos, però eren vistos com uns nouvinguts rics que arribaven disposats a deixar-se les divises. Ningú, però, ha estudiat en profunditat quins recorreguts fan aquests diners (vegeu entrevista annexa).

J. Tshimpanga: l'emigració 'política'

José Tshimpanga va nèixer a Kananga (Zaire). Va començar a estudiar a la capital, Kinshasa, on tenia un treball de funcionari. Va obtenir una beca del govern per ampliar estudis a la universitat de Fes (Marroc) que li permetia viatjar per Europa i va conèixer alguns llocs d'Alemanya, França i l'estat espanyol. Mentre estudiava va preparar la seua tesi: "L'arribada de l'oposició i el multipartidisme a l'Àfrica subsahariana: el cas de Zaire". En tornar al Zaire, la policia l'esperava. Va fugir fins arribar a València. "Havia de fugir a Europa i a Alemanya havia patit racisme al carrer. Vaig triar València perquè un nebot meu estudia ací". José ha demanat l'estatut de refugiat però li l'han denegat. Ara treballa a l'Associació de Refugiats i Asilats en la Comunitat Valenciana (ARACOVA). **J. S.**

RAFA GIL

José. Deixà el seu país.

Vaig triar València perquè un nebot meu estudia ací".

P. Usterud: l'emigració 'sorpresa'

Des que està al nostre país, Pernille es fa dir Pamela, perquè considera que el seu nom és molt complicat. I ella entén el que és tenir dificultats lingüístiques. Va arribar a Barcelona per estar-s'hi un any, aprendre castellà... i perquè —confessa finalment— hi tenia un nuvi. I aquesta noruega nascuda accidentalment a Anglaterra va decidir que amb un any no en tenia prou. No dominava prou els idiomes (havia topat també amb el català), i a més estava enamorada de Barcelona. Es va apuntar a l'escola Massana i va acabar la titulació de pintura. Fins ara, vivia del que guanyava a l'estiu treballant a Noruega. Ara comença a guanyar diners aquí amb un taller de pintura al Poblenou. No sap on viurà d'aquí uns anys. I en un castellà ja acceptable, explica: "tinc un peu aquí i un altre allà". **A. R.**

XAVIER GÓMEZ

Pamela. Art a Barcelona.

C. Sweeney: l'emigració 'cultural'

Cathy Sweeney va nèixer a Derry, Irlanda, i va estudiar espanyol, francès i català a la Queen's University de Belfast. El 1967 va decidir posar en pràctica el que estava aprenent. Va triar una destinació turística que ja tenia fama al seu país: Mallorca, i se'n va anar decidida a practicar espanyol. "De fet —diu— no tenia ni idea que s'hi parlava català". Després d'aquell estiu, Cathy va tornar per acabar els seus estudis i amb el títol a la mà va decidir intentar una aventura més "contínua" a l'illa. Li va eixir bé. Va estudiar a la UIB, hi va trobar un treball com a professora i actualment és la cap del servei tècnic d'extensió universitària, que inclou el servei lingüístic. Parla català perfectament i encara recorda la relació sentimental que la va convèncer per quedar-se a Palma "si no n'estava ja". **M. P.**

JOAN CELIA

Cathy. Tot pel sentiment.

Amb l'entrada en la Comunitat Econòmica Europea, l'any 1986, la imatge de l'estat espanyol a l'exterior va experimentar un canvi radical. Magribins, africans, sud-americans i asiàtics, que no concebien cap Europa al sud dels Pirineus descobriren de sobte un altre lloc on poder compondre-se-les. Un país que, a més, encara no havia "tancat fronteres". Però, malgrat això, l'entrada d'immigrants del sud només va tenir una certa importància al nostre país a partir dels anys noranta. En el cens de l'any 1991, per exemple, els ciutadans de nacionalitat no espanyola que viuen al País Valencià són més que els que viuen a Catalunya. Els residents nord-europeus a les comarques meridionals marquen la diferència. Només en els últims anys, a partir del 1994, els marroquins s'han convertit en el grup més important d'immigrants no espanyols a Catalunya, però, encara així, són minoria al total dels Països Catalans, superats pels nord-europeus.

Per què els marroquins han triat Catalunya i algunes zones del País Valencià per establir-se? Les raons són complexes. A més de la situació de major desenvolupament econòmic del Principat hi fa un paper molt important la geografia, la història i el que els experts en migracions anomenen "xarxes informals". Quan a principis dels anys 70, França va tancar les seues fronteres als estrangers, els magribins, sobretot marroquins, que aspiraven a entrar-hi es van veure aturats a Catalunya. Van descobrir aleshores que també hi havia oportunitats de trobar treball, sobretot a la construcció i la venda ambulants i van començar a funcionar les xarxes informals. Un parent escriu a un altre el que ha trobat o li envia una casset gravada en el cas dels berbers, que parlen una llengua àgrafa (no escrita), si més no en la pràctica i aquest avisa un altre... i la línia continua. Per això, determinades zones com ara Nador i en general tota la zona del Rif són les que més marroquins envien cap a Catalunya i en determinats pobles es pot comprovar que tots els immigrants marroquins són de la mateixa comarca. Les noves colònies van anar descobrint que cap al sud, al País Valencià, també hi havia treball, especialment en les temporades de recollida de la taronja i de certs productes agrícoles i les xarxes començaren una altra vegada. Les relacions històriques de la zona nord del Marroc amb l'estat espanyol, el fet que s'hi puga veure la televisió i que molta població entenga una mica l'espanyol faciliten el camí. I és aleshores quan comença, oficialment, el problema de l'emigració.

La porta d'Europa. Malgrat que la proporció d'immigrants no europeus a l'estat espanyol és ben bé insignificant (als PPCC segons el cens de l'any 91 no arribaven a l'1%), la coincidència de la seua arribada amb un període de crisi i les exigències d'acoblament a la política

europea van provocar que el govern espanyol intentara regular l'entrada de població que no pertanyera a l'Europa comunitària. Arribà tard. Fins el 1986, any de la primera regularització, ni la policia, ni cap altra autoritat havia demanat papers als immigrants. I això incloïa els anglesos que amb visat turístic compraven una casa a Altea (la Marina) per quedar-s'hi a viure, i els marroquins que, amb el mateix document, treballaven en la recollida de la taronja.

Els "irregulars", descontrolats. L'aprovació de la llei d'estrangeria i la creació d'uns processos de "regulació" per tal de controlar el nombre d'immigrants ha provocat la creació de la categoria dels "irregulars". Com que es troben fora de la llei, no hi ha una manera possible de saber-ne el nombre i aquesta incertesa, unida a fets espectaculars, com l'entrada amb xalanes per l'estret de Gibraltar, ha desfermat la imaginació. Els magribins s'han convertit en portada de diaris i revistes. També ho han fet els antillans, tot i que altres col·lectius, com els xinesos o els europeus de l'est, són més nombrosos. I tots gairebé sempre relacionats amb actes delictius i també com a víctimes de racisme.

Les dades, però, proven que els mecanismes que ha provocat aquesta alarma tenen poc a veure amb la migració *per se*. És significatiu, per exemple, que entre els anys 1984 i 1994, i segons dades de l'Institut Català d'Estadística, Catalunya va tenir més emigrants que no pas immigrants. Envià més gent a l'exterior que no pas en rebé. El nombre total dels que arriben ha baixat de manera dràstica, però és evident que els nous contingents que vénen al nostre país provoquen desconcert en una societat poc auada a la diversitat cultural. Integració, socialització, identitat, són problemes que pocs van apuntar durant les grans migracions dels anys 50, 60 i 70. Al capdavant tots els nouvinguts eren de raça blanca, de nacionalitat espanyola i parlaven l'única llengua oficial: el castellà. La qüestió lingüística ha estat l'únic element de reflexió al voltant d'aquest procés i sempre des de l'òrbita d'investigadors nacionalistes.

Ara, però, les coses han canviat. Àrabs, berbers, somalis, filipins, xinesos, dominicans... són molt poquets, però es veuen molt més. Les condicions de vida al Magrib (amb l'excepció de Tunísia i Líbia), font originària de la major part d'aquesta nova migració, fan que els experts vaticinen un augment difícil de controlar. Europa ha respost amb un mur, simbolitzat en la legislació i concretat en la tanca que envoltarà Ceuta. Però, a més de la discutible eficàcia controladora (i moral) d'aquesta política, la diversitat ja és a dins. En escala menor que altres països europeus, els Països Catalans ja no són estrictament blancs. Compaginar la catalanitat amb el color s'ha convertit en un gran repte.

Jordi Sebastià

A. Mangas, a la Catalunya industrial

Ángel Mangas va néixer a Canizal (Zamora), el 1933. Va quedar orfe quan encara era un nen. Va viure a Zamora i se'n va anar a Madrid fins els 18 o 19 anys. Es va apuntar a l'exèrcit per estudiar medicina però es va haver de conformar amb la formació d'ATS que ja tenia. Incorporat als paracaigudistes, va fer bons amics catalans. No tenia on tornar i es va deixar convèncer per anar a Barcelona. Va trobar feina en una fàbrica de productes químics, on va conèixer la seva dona i on continua després de 40 anys. Ara diu que se sent desorientat. Aquí hi ha passat moments feliços i hi ha nascut la seva filla, però tampoc no és del tot català. Coneix el català perfectament però no l'utilitza per timidesa. Està content del que li ha donat Catalunya, però ho té clar: "no només he rebut, també he sembrat". A. R.

ARXIU

Á. Mangas. "Mig català".

Catalunya Nord, les xifres a l'inrevés

Catalunya Nord és el territori dels Països Catalans on la presència forana és més important. Segons dades oficials, l'any 1991 només el 45% dels residents hi havien nascut. En aquesta situació han influït nombroses circumstàncies. Per una banda, la secular deixadesa a què han condemnat el país els successius governs de París. Emigrar cap al nord i, ocasionalment, cap a Barcelona, era l'única sortida econòmica per a bona part dels nadius. Durant els anys 50 i 60, les coses canviaren una mica i la zona es va convertir en una destinació desitjada per andalusos i castellans que volien "viure a Europa". El 1962, a més, arribaren milers de *pièds noires* i d'algerians que havien col·laborat amb els francesos, necessitats de refugi després de la independència d'Algèria. Els *pièds noires* constitueixen ara el 10% de la població. Després de *pièds noires* i espanyols la resta de la immigració a Catalunya Nord està composta pels funcionaris francesos enviats a la "regió" i els immigrants algerians, portuguesos i marroquins, en aquest ordre d'importància numèrica. Els magribins, que són una minoria, han format guetos com el del barri de Sant Jaume a Perpinyà. J. S.

E. Mohamed: emigrar per amor

Mohamed va néixer fa 25 anys a Marràqueix, on va estudiar formació professional. La seva vida va canviar quan va conèixer una catalana que havia anat al Marroc de vacances. Poc després, es van casar i s'hi van quedar a viure. "Les famílies s'ho van prendre molt bé", diu Mohamed. Però l'any passat van decidir anar a Barcelona i va començar un calvari per Mohamed: la gent el mira amb desconfiança, la policia li demana la documentació. Deixar-se els papers li pot costar dos dies a comissaria. Li costa de trobar feina, i a l'última que va tenir li pagaven per cinc hores diàries de treball i en feia dotze. Mohamed contesta als qui diuen que els estrangers prenen la feina als d'aquí: "només prenem la que els d'aquí no volen". Es considera una persona oberta i li és molt dur aguantar aquesta pressió. A. R.

XAVIER GOMEZ

Mohamed. Mala rebuda.